

ใบความรู้ที่ ๗ เรื่อง พืชผักสวนครัวและการเก็บเกี่ยว
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง เกษตรนำรู้ เกษตรคู่บ้าน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง การปลูกพืชและการดูแลรักษา
รายวิชา การงานอาชีพ รหัสวิชา ง๑๖๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

การเก็บเกี่ยวพืชผักแต่ละชนิดในช่วงที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผักที่มีคุณภาพดีในด้านของคุณค่าทางอาหาร รสชาติดี ได้น้ำหนักมาก ผู้ปลูกพืชผักต้องมีความรู้ความเข้าใจว่า ผักชนิดใดควรเก็บเกี่ยวในระยะไหน อย่างไร

การเก็บเกี่ยวพืชผัก หมายถึง การนำส่วนต่าง ๆ ของผักไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ประกอบอาหาร จำหน่าย ทำยารักษาโรค แปรรูป หรือขยายพันธุ์ ดังนั้น ต้องเก็บเกี่ยวให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย ที่นำไปใช้

๑. หลักการเก็บเกี่ยวพืชผัก

การเก็บเกี่ยวผลผลิตของผักเป็นขั้นตอนสุดท้ายในภาคสนาม การเก็บเกี่ยวพืชผักแต่ละชนิดต้องพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

๑.๑ ศึกษาอายุการเก็บเกี่ยวของผัก

เป็นการศึกษาพืชผักแต่ละชนิดว่ามีอายุการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ค่อนข้างคงที่ ผู้ปลูกจึงควรเก็บในช่วงเวลาที่กำหนด ไม่ควรเก็บก่อนหรือหลังระยะเวลาที่กำหนด เพราะจะทำให้คุณภาพของผลผลิตเปลี่ยนแปลง เช่น ผักกาดหัว เก็บเกี่ยวเมื่ออายุ ประมาณ ๔๕-๖๐ วัน ถั่วพู อายุ ๔๐-๔๕ วัน เป็นต้น

๑.๒ การสังเกตลักษณะของผัก

เป็นการเก็บเกี่ยวพืชผักโดยการสังเกตด้วยสายตาต้องอาศัยความชำนาญจากประสบการณ์ คือสังเกตรูปร่าง สี และลักษณะอื่น ๆ ประกอบกัน เช่น พริกเขียวจะเริ่มเก็บเมื่อเถาเริ่มเหี่ยว ใบเหลือง ผลโตเต็มที่ เป็นต้น

๑.๓ การฟังเสียง

เป็นการฟังเสียง พืชผักบางชนิดต้องใช้วิธีเคาะหรือตีเพื่อฟังเสียง แล้วบอกได้ว่าแก่หรืออ่อน เช่น พริกทอง พริกแพง แตงกวา แตงร้าน เป็นต้น

๑.๔ ช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว

เป็นการเก็บเกี่ยวผักบางชนิดต้องเก็บตอนเช้าอากาศไม่ร้อน เช่น ข้าวโพดฝักอ่อน เพราะถ้าหากเก็บค้างคืนแล้วความหวานจะลดลง ส่วนผักที่ก้านเปราะหักง่าย ควรเก็บตอนที่ มีแดดเพื่อให้ต้นคายน้ำออกไปบ้าง ก้านจะไม่หักง่าย

๒. วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชผัก

การเก็บเกี่ยวพืชผักสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

๒.๑ การเก็บเกี่ยวด้วยมือ เป็นการใช่มือเด็ด หัก ปลิด ขุด ถอน หรือใช้เครื่องทุ่นแรงอย่างง่ายเช่น มีด ขอ เคียว กรรไกร จอบ เสียม ตระกร้อ เป็นต้น เป็นวิธีการเก็บเกี่ยวที่นิยมใช้กันมาก

๒.๒ การเก็บเกี่ยวโดยใช้เครื่องจักร เป็นการอาศัยเครื่องทุ่นแรงขนาดใหญ่ เข้าช่วย ส่วนใหญ่ใช้ในการเก็บเกี่ยวผัก เพื่อการค้า เช่น เครื่องเก็บข้าว เครื่องเก็บผักกาด เครื่องเก็บ แคร้รอต เป็นต้น

๓. ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว

การเก็บเกี่ยวพืชผักสวนครัวโดยทั่วไปแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

๓.๑ การเก็บเกี่ยวเมื่อผักยังอ่อน เช่น แตงกวา บวบ ถั่วลันเตา ผักตำลึง ฯลฯ

๓.๒ เก็บเกี่ยวเมื่อผักโตเต็มที่ เช่น ฟักทอง กะหล่ำ คะน้า ฯลฯ

๓.๓ การเก็บเกี่ยวเมื่อผลสุก เช่น มะเขือเทศ มะเขือเทศ พริกชี้ฟ้าแดง พริกชี้หนุสวน ฯลฯ

๔. ลักษณะของผักที่ควรเก็บเกี่ยว

ตารางแสดงอายุและลักษณะของผักบางชนิดที่ควรเก็บเกี่ยว

ชื่อผัก	ประมาณอายุจากวันปลูกถึงเก็บ	ลักษณะที่เหมาะสมแก่การเก็บเกี่ยว
กะหล่ำปลี	๔๕-๖๐ วัน จากวันย้ายปลูก	หัวแน่นใส เคาะดูมีเสียงแน่น และหนัก
กะหล่ำดอก	๔๕-๖๐ วัน จากวันย้ายปลูก	สีครีมอ่อน แน่น
คะน้า	๕๐ วัน จากวันเพาะเมล็ด	ลำต้นอวบ ใบขยายเต็มที่หรือมีดอก
ผักกาดขาวปลี	๔๐-๖๐ วัน จากวันเพาะเมล็ด	ขณะที่กำลังห่อปลี แน่นขาว
ผักกาดหอม	๔๐-๕๐ วัน จากวันเพาะเมล็ด	ขณะที่ยังไม่ออกดอก
ผักกาดเขียวปลี	๖๐ วัน จากวันเพาะเมล็ด	กำลังเข้าปลี ก้านใบอวบอ้วน
หอมแบ่ง	๔๐-๕๐ วัน จากวันปลูก	ต้นเขียวสด อ้วน หัวยังไม่พอง
ผักชี	๓๕-๔๕ วัน จากวันปลูก	ขณะที่ยังไม่ออกดอก
ผักกวาดั่ง	๓๕ วัน จากวันปลูก	กำลังขึ้นลำออกดอก
ผักบุ้ง	๕๐-๖๐ วัน จากวันปลูก	ขณะที่ยังอ่อนอยู่
ถั่วฝักยาว	๔๕-๖๐ วัน จากวันปลูก	ฝักเจริญเต็มที่ แต่ฝักยังไม่พอง
ถั่วลันเตา	๖๐-๘๐ วัน จากวันย้ายปลูก	ขณะที่ฝักยังอ่อน เมล็ดยังไม่แก่ ตั้งแต่ผลเริ่มเปลี่ยนสีเป็นสีขาวนวล
มะเขือเทศ	๕๐-๖๐ วัน จากวันปลูก	สีเหลืองหรือสีแดง
มะระ	๔๕-๖๐ วัน จากวันปลูก	ขณะที่ผลฟู สีเขียวอ่อน
แตงกวา	๕๐-๗๐ วัน จากวันปลูก	ผลยังอ่อนและยังมีขนอ่อน

๕. การเก็บเกี่ยวพืชผักสวนครัวที่เลือกปลูก

๕.๑ การเก็บเกี่ยวผักบุงจีน

ผักบุงจีนเป็นผักที่โตเร็ว สามารถเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุประมาณ ๒๕ – ๓๐ วัน ซึ่งขึ้นอยู่กับฤดูกาลและการดูแลรักษา ผักบุงจีนที่ปลูกในฤดูฝนอายุประมาณ ๒๑ วัน ก็สามารถเก็บเกี่ยวได้ การเก็บเกี่ยวสามารถทำได้ ๒ วิธี คือ

๕.๑.๑ การตัดบริเวณโคนต้น โดยใช้มีดหรือ กรรไกรหรือใช้มือเด็ดวิธีนี้จะทำให้แตกยอดใหม่ขึ้นมาอีกทำให้เก็บได้ตลอดทั้งปี ถ้ามีการรักษาบำรุง เหมาะกับผักบุงจีนที่ปลูกไว้บริโภคในบ้าน

๕.๑.๒ การถอนทั้งต้น โดยต้องรดน้ำให้แปลงชุ่มก่อนแล้วจึงดึงต้นผักบุงจีนออกให้มีรากติดแล้วจึงค่อยนำไปล้าง เหมาะสำหรับการเก็บเพื่อจำหน่าย

๕.๒ การเก็บเกี่ยวผักคะน้า

คะน้าจะเก็บเกี่ยวเมื่ออายุประมาณ ๔๕ – ๕๕ วัน สำหรับที่ปลูกโดยใช้ต้นกล้าแต่ถ้าคะน้าที่ปลูกโดยการหว่านจะเก็บเกี่ยวได้ตั้งแต่เป็นต้นกล้า โดยถอนต้นกล้าที่เบียดกันออกก่อน วิธีเก็บเกี่ยวทำได้โดยใช้มีดหรือกรรไกรตัดโคนต้น ถ้าต้องการให้มีรสหวานกรอบอร่อยให้รึบนำไปปรุงอาหารทันที ถ้าต้องการให้มีการแตกหน่อ ควรตัดต้นให้เหลือใบ ๒ – ๓ ใบ เมื่อตัดแล้วควรใส่ปุ๋ยรดน้ำ หน่อจะแตกขึ้นอีก

๕.๓ การเก็บเกี่ยวพริก

พริกจะเริ่มให้ผลผลิตหลังจากย้ายกล้าปลูกลงแปลงประมาณ ๖๐ วันแต่ถ้าปลูกโดยใช้เมล็ดประมาณ ๙๐ – ๑๐๐ วัน ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของพริก ความอุดมสมบูรณ์ของดิน การดูแลรักษาต้นพริก ผลของพริกในช่วงแรกจะมีไม่มากแต่จะเพิ่มขึ้นตามลำดับแล้วเริ่มลดลงเมื่อพริกเริ่มแก่หรืออายุประมาณ ๖ – ๗ เดือน การเก็บเกี่ยวพริกทำได้หลายวิธีคือ

๕.๓.๑ การเก็บใบพริกเพื่อนำไปปรุงอาหาร จะใช้มือเด็ด กรรไกรตัดยอดอ่อนใบเพื่อนำไปปรุงอาหารประเภทแกงป่า นิยมใช้คือใบพริกชี้หนู

๕.๓.๒ การเก็บผลสดเพื่อนำไปปรุงอาหารหรือจำหน่าย จะเลือกเก็บเฉพาะผลที่มีสีเขียวเข้ม แต่ถ้าหากผู้ซื้อต้องการผลสุกจะเลือกเก็บเฉพาะผลที่สุก

๕.๓.๓ การเก็บเกี่ยวพริกเพื่อนำมาตากแห้งจะเก็บเฉพาะผลสุกหรือสีแดงเท่านั้น โดยเก็บทั้งก้านและผล

๕.๓.๔ การเก็บเกี่ยวพริกเพื่อทำพันธุ์ ควรเลือกพริกที่แก่จัด ผลตรง ยาวใหญ่ ผลไม่หงิกงอ อายุนับจากวันปลูกประมาณ ๑๒๐ วัน